

Farkas György Tamás: Az átsugárzó diszkrimináció fogalma, gyakorlata az alapjogvédelem rendszerében

Bevezetés

Magyarország Alaptörvénye XV. cikk szerint: „(1) A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes. (2) Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja. (3) A nők és a férfiak egyenjogúak. (4) Magyarország az esélyegyenlőség és a társadalmi felzárkózás megvalósulását külön intézkedésekkel segíti. (5) Magyarország külön intézkedésekkel védi a családokat, a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.”[1]

Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény (a továbbiakban: Ebktv.) 1. § szerint: „Az egyenlő bánásmód követelménye alapján Magyarország területén tartózkodó természetes személyekkel, ezek csoportjaival, valamint a jogi személyekkel és a jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetekkel szemben e törvény rendelkezései szerint azonos tisztelettel és körültekintéssel, az egyéni szempontok azonos mértékű figyelembevételével kell eljárni.”[2]

A hátrányos megkülönböztetés, azaz a diszkrimináció tilalma, az egész jogrendszert átható alkotmányos alapelv, melynek fejlődése komoly utat tett meg az elmúlt harminc évben, a köztársasági Magyarországon. Jelen írás a hátrányos megkülönböztetés tilalma kapcsán, egy viszonylag keveset kutatott, publikált és egész speciális jogintézményt, az átsugárzó diszkriminációt kívánja röviden bemutatni, elsősorban a Független Rendészeti Panasztestület[3] 280/2017. (XII.14.) számú állásfoglalásán[4] keresztül.

A Független Rendészeti Panasztestület 280/2017. (XII.14.) számú állásfoglalásában vizsgált ügy történeti tényállása, az előterjesztett panasz

A konkrét ügyben előterjesztett panasz szerint 2017. február 28-án délelőtt a BRFK IV. Kerületi Rendőrkapitányság két járőre megjelent a panaszos lakásán. A kitérő rendőrök előadták, hogy névtelen bejelentés történt miszerint, az ingatlanban három menekült

tartózkodik (két férfi és egy nő). A névtelen bejelentés alapján kezdeményezett rendőri intézkedést a járőrök azzal indokolták, hogy ellenőrizniük kell a menekültek személyazonosságát és iratait.

A panaszos az intézkedő rendőröknek előadta, hogy a lakásában valóban lakik egy hivatalosan elismert líbiai menekült, azonban ez a személy az intézkedés időpontjában nem tartózkodik a lakásban, tekintettel arra, hogy a munkahelyén van.

A rendőrök ezt követően távoztak, azonban ugyanezen a napon, az esti órákban újfent megjelentek a panaszos lakásán. Ekkor a menekült férfi már a lakásban tartózkodott, aki igazoltattak is. A menekült férfivel tartózkodott ekkor párja is, aki a panaszos magyar állampolgárságú lánya. A hölgyet a rendőrök szintén igazoltatták. A panaszos ugyanakkor ezen rendőri intézkedés idején nem tartózkodott az ingatlanban, tehát vele szemben nem intézkedtek a rendőrök.

A rendőrök az intézkedés alá vont személyek – így a menekült férfinek is – iratait rendben találták, azonban az intézkedés során ragaszkodtak ahhoz, hogy a panaszos lánya mutassa meg az ingatlanhoz tartozó pincét és padlást is. A helyiségek megtekintése után a rendőrök távoztak a helyszínről.

A panaszos jogi képviselője előadta, hogy a rendőri intézkedés közvetlen alanyai a panaszos lánya és az ingatlanban szívésségi lakáshasználóként élő menekült voltak, de az Egyenlő Bánásmód Hatóság Tanácsadó Testületének az egyéb helyzet meghatározásáról szóló, 288/2/2010. (IV. 9.) TT. sz. állásfoglalása alapján a panaszos „átsugárzó diszkrimináció” (azaz) alanya volt.

A jogi képviselő véleménye szerint a panaszosnak el kellett szenvednie az indokolatlan rendőri intézkedéseket – a nála lakó menekült igazoltatását és ingatlana átvizsgálását – az Ebktv. 8. §-a szerinti egyéb helyzete, azaz a nála lakó menekült státusza miatt.

A jogi képviselő álláspontja szerint sem a panaszos, sem a nála élő elismert menekült nem tanúsított olyan magatartást, amely hatósági intézkedést indokolt volna: velük szemben sem bűncselekmény, sem szabálysértés gyanúja nem merült fel, továbbá a menekült tartózkodásának jogszerűtlenségére nem utalt semmilyen körülmény. Mindezek alapján pedig mind a menekült személy Rtv. 29. §-a szerinti igazoltatása, mind pedig az ingatlan „átvizsgálása” indokolatlan volt.

A jogi képviselő meglátása szerint az igazoltatás és az ingatlan „átvizsgálása” csak azért

történt, mert a panaszos – a tulajdonhoz való jogát gyakorolva – a saját ingatlanába befogadta egy segítségre szoruló embertársát, aki történetesen egy elismert menekült és amennyiben a befogadott személy magyar állampolgár lett volna, fel sem merülne a rendőri intézkedés foganatosításának szükségessége.

A jogi képviselő álláspontja szerint a panaszos ingatlanában végrehajtott igazoltatás, az „átsugárzó diszkrimináció” folytán – annak ellenére, hogy a panaszos a sérelmezett igazoltatáskor nem tartózkodott a lakásban, tehát őt nem vonták rendőri intézkedés alá – sértette a panaszos emberi méltósághoz való jogát.

Az átsugárzó diszkrimináció fogalma, gyakorlati alkalmazása az alapjogvédelem intézményrendszerében

Az Egyenlő Bánásmód Hatóság Tanácsadó Testületének az egyéb helyzet meghatározásáról szóló, 288/2/2010. (IV. 9.) TT. sz. állásfoglalásában[5] meghatározta „átsugárzó diszkrimináció” (discrimination through association) fogalmát, az Ebktv. 8. § t) pontjának értelmezése során – mely az egyéb tulajdonság alapján történő közvetlen hátrányos megkülönböztetésről rendelkezik – amely azt jelenti, hogy amennyiben az eljárást indító fél a diszkriminációt egy védett tulajdonsággal (eredeti védett tulajdonság) rendelkező személlyel való közvetlen rokoni, baráti kapcsolata okán osztozva a joghátrányban, a védelmet nem az egyéb helyzet, hanem az eredeti védett tulajdonság alapján igényelheti.

Az Egyenlő Bánásmód Hatóság Tanácsadó Testület állásfoglalásában, az „átsugárzó diszkrimináció” kapcsán több korábbi ügyre hivatkozott, melyek közül az egyik, az Európai Bíróság C-303/06 számú, S. Coleman kontra Attridge Law és Steve Law ítélet[6] volt. A konkrét ügyben a fogyatékossgal nyilvánvalóan nem rendelkező anya, gyermeke fogyatékossga miatt szenvedett hátrányt a munkahelyén, és az Európai Bíróság az anya esetében is megállapíthatónak találta a fogyatékossgon alapuló hátrányos megkülönböztetést.

A másik Egyenlő Bánásmód Hatóság Tanácsadó Testület által hivatkozott ügy a Legfelsőbb Bíróság Pfv.IV.20.323/2006/6. számú ítélete volt, amelyben a bíróság hátrányos megkülönböztetést állapított meg, annak kapcsán, hogy egy roma származású társaság nem roma származású, ún. tesztelők kíséretében próbált meg bejutni egy szórakozóhelyre, ahol a romáktól megtagadták a belépést törzsvendég-kártya hiányában, míg a nem roma származásúak bejutottak törzsvendég-kártya nélkül is.

A fentiek mellett, az EBH, a 2012. évi beszámolójában[7] az „átsugárzó diszkrimináció”, mint hipotetikus összehasonlítható csoport szemléltetése kapcsán az alábbi jogesetet hozta példának.

A kérelmező szerint az egyik községi önkormányzat polgármestere vele szemben átsugárzó védett tulajdonságával – édesapja politikai vagy más véleményével – összefüggésben, hátrányos megkülönböztetést alkalmazott azzal, hogy az önkormányzatnál a meglévő létszámhiány enyhítésére – bár erre lehetősége volt – nem írt ki gyakornoki pályázatot, megakadályozva ezzel kérelmező önkormányzatnál történő esetleges elhelyezkedését. A hatóság elfogadta kérelmező védett tulajdonságát, mivel a kérelemből megállapítható volt, hogy az önkormányzat működése, döntéshozatala során rendszeresen adódtak olyan helyzetek, amikor kérelmező édesapja az önkormányzat megválasztott képviselőjeként és alpolgármestereként, a település érdekében, a polgármester szándékaitól eltérő, annak érdekeit nem szolgáló javaslatokat tett, melynek következtében konfliktusok jöttek létre az alpolgármester és a polgármester között. [...] A hatóság eljárás alá vont kimentését (nincs összehasonlítható csoport, a hivatal nem küzd létszámhiánnyal) nem fogadta el. A rendelkezésre álló bizonyítékok alapján – így különösen a képviselő-testületi ülés jegyzőkönyve, a képviselő-testület tagjainak nyilatkozata, az eljárás alá vont minisztériumnak írt kérelme, az eljárás alá vont egymásnak ellentmondó nyilatkozatai a túlmunkáról, illetve arról, hogy nem volt tudomása kérelmező azon szándékáról, hogy a hivatalban kívánt dolgozni – megállapította, hogy eljárás alá vont megsértette az egyenlő bánásmód követelményét kérelmező átsugárzó védett tulajdonságával (édesapja más véleményével) összefüggésben, és közvetlen hátrányos megkülönböztetést alkalmazott, amikor a gyakornoki pályázatot nem írta ki.

Szintén az EBH, a 2012. évi beszámolójában, a nemzetközi kapcsolatok fejezetben szerepel, hogy 2012 márciusában Londonban tartott továbbképzés témája az átsugárzó diszkrimináció volt, mely fogalmat az európai uniós jogba a már fentebb említett Coleman-ügy vezette be (C-303/06). A bíróság az ügyben kijelentette, hogy az irányelv olyan értelmezése, amely annak alkalmazhatóságát az olyan személyekre korlátozza, akik saját maguk fogyatékosak, ezen irányelv hatékony érvényesülését jelentősen gátolná, és csökkentené az általa biztosítani kívánt védelmet. Ennek alapján a munkavállalóval szemben abból adódó kedvezőtlenebb bánásmód, hogy ő fogyatékos gyermekének elsődleges gondviselője, a sérelmet szenvedett fél gyermekének fogyatékoságára tekintettel sérti a közvetlen hátrányos megkülönböztetés tilalmát, annak ellenére, hogy a sérelmezett fél maga nem fogyatékos, azaz közvetlenül nem rendelkezik az uniós jog által megkövetelt úgynevezett védett tulajdonsággal.

Az EBH 2012. február havi hírlevelében az „átsugárzó diszkriminációt” illetően azon ügyet emelte ki, amely során egy kisgyermekes anya munkaviszonyát próbaideje alatt indokolás nélkül azért szüntették meg, mert a gyermek vasárnap történt megbetegedése miatt az anya hétfő délelőtt bejelentette, hogy nem tud munkába menni. Az EBH álláspontja szerint az „ügy különlegessége volt, hogy itt nem a hatósághoz forduló kérelmező rendelkezett védett tulajdonsággal, hanem gyermeke, akinek a betegsége miatt a panaszos táppénzre kényszerült, majd ennek következményeként megszüntették a munkaviszonyát.

Átsugárzó diszkrimináció alapján állapította meg az EBH a kérelmező közvetlen hátrányos megkülönböztetését az EBH/71/2012. számú ügyben[8], melyben a kérelmezőt álláspontja szerint a település polgármestere hátrányosan megkülönböztette azzal, hogy a létszámhiány enyhítésére – bár lehetősége volt – nem írt ki gyakornoki pályázatot és megakadályozta ezzel a kérelmező esetleges elhelyezkedését az önkormányzatnál. A konkrét ügyben az átsugárzó diszkrimináció akként merült fel, hogy a kérelmező édesapja, mint önkormányzati képviselő és alpolgármester politikai konfliktusban állt a polgármesterrel, és a kérelmezőt az apja polgármesterétől eltérő politikai meggyőződése miatt érte hátrányos megkülönböztetés, azaz a kérelmezőre, az apja védett tulajdonsága – politikai meggyőződése – sugárzott át.

Megemlítendő még az „átsugárzó diszkrimináció” vonatkozásában az EBH/366/2014. számú ügy[9], amelyben egy oktatási intézményt marasztalt el az EBH „átsugárzó diszkrimináció” okán, azért mert egy diákot az őt nevelő azonos nemű pár szexuális hovatartozása miatt nem vettek fel az iskolába. A határozat rendelkező része szerint, *„Az eljárás alá vont megsértette az egyenlő bánásmód követelményét kérelmezővel szemben, amikor 2013. augusztus 28-án arról tájékoztatta törvényes képviselőjét, hogy nem nyert felvételt az eljárás alá vont intézménybe az édesanyja szexuális irányultságára és arra tekintettel, hogy azonos nemű élettársával közösen nevelik kérelmezőt. Az eljárás alá vont ezzel a magatartásával kérelmezővel szemben a törvényes képviselő szexuális irányultságával okozati összefüggésben közvetlen hátrányos megkülönböztetést alkalmazott.”* Az EBH fenti döntésének indokolásában mintegy másodlagosan hivatkozott az „átsugárzó diszkriminációra”, azzal összefüggésben, hogy a kiskorú diákot érte hátrányos megkülönböztetés, az őt nevelő védett tulajdonsággal rendelkező személyek okán.

A Független Rendészeti Panasztestület megállapításai a konkrét ügy kapcsán

A Testület eljárásjogi érvei

A Testület a panaszos jogi képviselőjének érvelésével kapcsolatban mindenképp előtérrel határozottan leszögezte, hogy nem az Ebktv. hanem az Rtv. vonatkozó rendelkezései alapján jár el. Mindezek alapján sem az Ebktv.-nak sem az EBH egyéb belső normáinak nincs joghatása a Testület előtti panasz eljárás eljárásjogi kérdéseire.

A panaszos jogi képviselője által hivatkozott állásfoglalás az Ebktv. egy konkrét rendelkezését, a 8. § t) pontját, a közvetlen hátrányos megkülönböztetés egyik esetkörét – az egyéb helyzetben alapuló közvetlen diszkriminációt – értelmezte. A Testület egyértelművé tette, hogy az előtte folyó eljárásban, a rendőri intézkedés érdemi vizsgálata során, melyben az Rtv. rendelkezései alapján az arra jogosult terjeszt elő panaszt, felmerülhet, hogy a Testület érdemi vizsgálata alá vonja a hátrányos megkülönböztetés tilalmát, s ennek során figyelembe vegye az Ebktv. rendelkezéseit, azonban a panaszos konkrét rendőri intézkedéssel szembeni panaszhoz fűződő eljárási jogosultságát, s a Testület ezen alapuló érdemi vizsgálatának jogalapját ebben az esetben sem az Ebktv., hanem az Rtv. keletkezteti.

Az Rtv. rendelkezései egyértelműen meghatározzák, hogy a Testület előtti panasz eljárás kérelemre induló eljárás (hivatalból a Testület nem járhat el) és az a tehet panaszt, akinek a rendőri intézkedés alapvető jogát sértette. Az Rtv. alapján lehetőség van arra, hogy a panaszos képviselje az intézkedésben érintett más személyeket a panasz eljárásban, de kizárólag az érintettek meghatalmazása alapján.

Az Rtv. tehát egyértelmű kereteket biztosít a panasz előterjesztésére vonatkozó eljárásjogi feltételek vonatkozásában, mely törvényi rendelkezések egyértelműen kizárják a panaszos jogi képviselője által hivatkozott „átsugárzó diszkrimináció” alkalmazhatóságát. A Testület előtt a rendőri intézkedéssel szembeni panasz vonatkozásában csak annak a személynek és csak annyiban van eljárási jogosultsága, amennyiben a rendőri intézkedés őt érintette.

A Testület gyakorlata határozottan elutasította a panaszos jogi képviselője által hivatkozott lényegében a közvetett érintettségben alapuló panaszok érdemi vizsgálatát. Így döntött például a Testület a 23/2017. (II. 16.) számú állásfoglalásában, amelyben a panaszos, a nagykorú, cselekvőképes fiával szemben történt rendőri eljárást sérelmezte. A Testület a hivatkozott ügyben akként foglalt állást, hogy „önmagában az a tény, hogy a rendőrök a fiával szemben intézkedtek, és ennek ténye, módja felzaklatta a panaszost, nem jelenti egyúttal azt, hogy a panaszos ezen rendőri fellépésnek érintettje lett volna. Mivel tehát a panasz előterjesztője nem volt az intézkedés szempontjából érintett személynek tekinthető, és képviselői jogát sem igazolta, az Rtv. 92. §-a értelmében a Testület panasz eljárásának

kezdeményezésére sem volt jogosult. Erre figyelemmel a Testület a panaszos által sérelmezett intézkedések jogszerűségének alapjogi vizsgálatát hatáskör hiányában – mivel a panaszbeadványt nem az arra jogosult terjesztette elő – nem végezhette el.”

A Testület az Országgyűlésnek benyújtott 2014-2016. közötti tapasztalatait összegző hároméves beszámolójában is akként foglalt állást, hogy „az Rtv. azon személyek számára biztosít lehetőséget a Testületnél panasz előterjesztésére, akiknek a rendőri intézkedés alapvető jogát sértette. Az Rtv. tehát nem szűkíti a panaszosi kört azokra, akikkel szemben a rendőri intézkedés lezajlik, hanem az alapjogi sérelem „gyanúját” követeli meg a panaszosi minőség megállapításához. A Testület gyakorlata szerint ahhoz, hogy valamely jogellenes cselekményt bejelentő és ennek nyomán a rendőrség intézkedését vagy intézkedése elmulasztását sérelmező személy alapjogának érintettsége olyan fokban legyen megállapítható, amely a Testülethez fordulását megfelelően megalapozza, az szükséges, hogy a kérdéses jogsértés valamilyen módon személyében érintse a panaszost még akkor is, ha annak nem a panaszos a közvetlen elszenvedője.”

A Testület az eljárási jogosultság vizsgálata során tehát kizárólag azt vizsgálja, hogy a sérelmezett rendőri intézkedés érintette-e a panaszos alapvető jogát, ha igen milyen alapvető jogát. Érdemi vizsgálatát csakis azon intézkedésekkel kapcsolatban és annyiban folytatja le a Testület, amennyiben a rendőri intézkedés a panaszos alapvető jogát érintette.

Mindezek alapján a panaszos jogi képviselője által előterjesztett panasznak csak azon része vonható vizsgálat alá, amely a panaszos alapvető jogát érintette. Mivel a lakás, ahol rendőrök intézkedtek, a panaszos tulajdona, a Testület álláspontja szerint a panaszos jogát, jogos érdekét csak annyiban érintette az intézkedés, hogy az ő tulajdonában álló lakásba léptek be a rendőrök, ami alapján az otthon tiszteletben tartásához illetve tulajdonhoz fűződő alapvető jog érintettsége merült fel.

A Testület érdemi megállapításai az átsugárzó diszkrimináció fogalmának értelmezése során

Az eljárásjogi érvek mellett, a Testület[10] álláspontja szerint a panaszos jogi képviselője az ügyben az általa hivatkozott „átsugárzó diszkrimináció” fogalom téves értelmezésével jutott arra a megalapozatlan következtetésre, hogy a panaszosnak automatikusan eljárási jogosultsága lehet másokkal, azaz a lányával és a külföldi személlyel szembeni rendőri intézkedés vonatkozásában, amelynek egyébként a panaszos személy szerint nem volt érintettje.

A fentebb áttekintett jogesetek alapján egyértelműen kijelenthető, hogy az „átsugárzó diszkrimináció” alanya, egy védett tulajdonsággal nem rendelkező személy, aki a sérelmes ügy közvetlen résztvevője, elszenvedője annak okán, hogy bizonyos értelemben egy védett tulajdonságú személyhez kapcsolódik, és az ő védett tulajdonságára tekintettel részesül hátrányos megkülönböztetésben az „átsugárzó diszkrimináció” alanya.

A konkrét, jelen írásban vizsgált ügyben azonban a panaszos – ahogy azt a panaszos jogi képviselője is leírta panaszbeadványában – nem volt közvetlen érintettje a sérelmes rendőri intézkedésnek, vele szemben ugyanis a rendőrök nem intézkedtek, jogilag releváns kapcsolata a történeti tényállással csupán annyi, hogy az ő általa is lakott és tulajdonában álló ingatlanban történt az intézkedés, így a panaszost hátrányos megkülönböztetés sem érte, legfeljebb csak a panaszos lányát és a külföldi személyt érthette diszkrimináció.

A Testület leszögezte tehát, hogy az „átsugárzó diszkrimináció” nem arra nyit lehetőséget, hogy a panaszos lányát és a külföldi állampolgárt ért rendőri intézkedés esetén pusztán a rokoni, baráti viszony alapján más, harmadik személy, azaz a panaszos eljárhasson – bármiféle eljárási jogosultság, meghatalmazás nélkül – az ő esetleges diszkriminációjuk ügyében, hanem arra szolgál, hogy ha egy személyt hátrányos megkülönböztetés ér a hozzá kapcsolható védett tulajdonságú személy okán, a ténylegesen sérelmet szenvedett személy a saját diszkriminációja ügyében eljárhasson annak ellenére hogy konkrétan ő nem rendelkezik védett tulajdonsággal.

A Testület az állásfoglalásban megjegyezte, hogy a panaszos jogi képviselője által helytelenül értelmezett „átsugárzó diszkrimináció” fogalom a Testület szerint túlságosan absztrakt, közvetett és alkalmazása súlyos aggályokat vetett volna fel. Mindezek alapján ugyanis az egyenlő bánásmód követelményét illetően sérelmet szenvedett személy meghatalmazása, hozzájárulása nélkül, önálló igényérvényesítési lehetőséget biztosított volna olyan harmadik személy részére, akit egyrészt a konkrét ügyben nem szenvedett semmiféle sérelmet, másrészt nem is rendelkezik az adott ügyben releváns védett tulajdonsággal.

Amennyiben a Testület az átsugárzó diszkrimináció fogalmának ezen helytelen értelmezésének helyt adott volna, egyfajta kvázi *actio popularis*, teremtett volna mely alapján harmadik személy, más ügyében, annak beleegyezése, hozzájárulása nélkül a közvetlen jogosulttól függetlenül eljárhatott volna, anélkül, hogy az eljárást kezdeményező harmadik személy érintett lett volna a sérelmezett ügyben. A Testület véleménye szerint ez nem áll összhangban a privátautonómiához illetve az önrendelkezéshez való alapvető joggal valamint sérti a jogbiztonság elvét is.

A fentebb kifejtettek alapján a Testület hatáskörének hiányát állapította meg a panaszos lányával, illetve az ott tartózkodó személlyel szemben fogatosított rendőri intézkedés vonatkozásában, mivel ezen személyek nem terjesztettek elő panaszt, illetve nem adtak meghatalmazást más személy részére. A Testület érdemi eljárása körében mindössze azt vizsgálhatta az előterjesztett panasz alapján, hogy a rendőrség megfelelő joggalappal kezdeményezett-e intézkedést a konkrét ügyben és ennek következtében a panaszos lakásában történő rendőri tartózkodás sértette-e a panaszosnak az otthon tiszteletben tartásához, illetve tulajdonhoz fűződő alapvető jogát.

[1] Magyarország Alaptörvénye XV. cikk

[2] Ebktv. 1. §

[3] A Független Rendészeti Panasztestület jogállásáról ld. részletesen: Lukácsi Dániel Csaba: Az Országgyűlés ellenőrző szervei in KRE-DIT online tudományos folyóirat 2019/1. szám ld.: <http://www.kre-dit.hu/tanulmanyok/lukacsi-daniel-csaba-az-orszaggyules-ellenorzo-szervei/> (2019.12.11.)

[4] Letölthető:

https://www.repate.hu/index.php?option=com_content&view=panasztestulet&layout=blog&id=44&Itemid=218&lang=hu&limitstart=10 (2019.12.11.)

[5] Letölthető:

<https://www.egyenlobanasmod.hu/hu/jogszabaly/tanacsado-testulet-28822010-iv9-tt-sz-allasfoglalasa-az-egyeb-helyzet-meghatarozasaval> (2019.12.11)

[6] Ld.: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=CELEX%3A62006CJ0303> (2019.12.11)

és <https://kuria-birosag.hu/hu/eu/c-30306-sz-ugy> (2019.12.11)

[7] Ld. EBH, a 2012. évi beszámoló 11. o. letölthető:

<https://www.egyenlobanasmod.hu/sites/default/files/tajekoztatok/2012beszamolo.pdf>(2019.12.11)

[8] Letölthető: <https://www.egyenlobanasmod.hu/hu/jogeset/ebh712012> (2019.12.11.)

[9] Letölthető:<https://www.egyenlobanasmod.hu/index.php/hu/jogeset/ebh3662014>
(2019.12.11.)

[10] A testület alapjogvédelmi intézményrendszerben betöltött alkotmányos pozíciójáról ld. részletesen: Cservák Csaba: Az alapjogvédelem komplex intézményrendszere Magyarországon in Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás 2015/3. szám ld.:
<https://folyoiratok.uni-nke.hu/nyomtatásban-megjelenő-egyetemi-folyoiratok/pro-publico-bono-magyar-kozigazgatás/archivum/20153> (2019.12.11.)